

Karsai Zsigmond (a népművészet mestere, festőművész) Pécelhez kapcsolódó életműve

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Települési Értéktár Bizottság, POLGÁRMESTERI HIVATAL, 2119 Pécel,
Kossuth tér 1. +36 (28) 662 007, ertektar@pecel.hu

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Települési Értéktár Bizottság, Pécel, Heltai Miklós elnök
Levelezési cím: 2119 Pécel, Korányi u.14.
Telefonszám: +36 (28) 788 940
E-mail cím: heltai.miklos@digikabel.hu

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:

Karsai Zsigmond (a népművészet mestere, festőművész) Pécelhez kapcsolódó életműve

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ <u>kulturális örökség</u>	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Festészeti hagyaték Lázár Ervin Városi Könyvtár és Művelődési Ház, 2119 Pécel,
Isaszegi út 3., népművészeti hagyaték a felterjesztésben felsorolt kiadványok,
tudományos művek.

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

☐ települési	☐ tájegységi	☒ <u>x megyei</u>	☐ külhoni magyarság
-------------------------------------	-------------------------------------	---	---

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

Karsai Zsigmond (1920, Lőrincréve – 2011, Pécel) 22 éves koráig a marosparti Lőrincrévén (Erdély, Fehér megye) élte a falusi földműves fiatalok életét, érdeklődése a festészet iránt már akkor jelentkezett, de tanulmányok folytatására nem volt lehetősége.

1942-ben behívták román katonának (Lőrincréve 1940-ben Romániánál maradt), s ez év augusztusában átszökött Magyarországra. Kolozsváron, az ottani Nemzeti

Színházban díszletfestő lett, egyidejűleg festészetet tanult Szolnay Sándor szabadiskolájában.

Sikerrel felvételizett a budapesti Képzőművészeti Főiskolára, ahol Burghardt Rezső lett a tanára. Az amerikai bombázások miatt 1944-ban hamarabb befejeződött a tanév, kijött Pécelre, Locsodpusztára a bátyjához, ott segített a gazdálkodásban. A nyilas érában be kellett vonulnia, katonáskodott, míg amerikai fogságba nem esett, 1945 októberében került haza. Rövid ideig a budapesti Teleki Diákotthonba lakott, s beiratkozott a Főiskola II. év folyamára, de szén- és ablakhiány miatt a Főiskolát bezárták, ezért újra kijött bátyjához, innentől kezdve egyfolytában Pécelen élt. 1947-ben feleségül vette Rózsa Máriát, aki haláláig, 1991-ig hűségesen segítette férje munkáját.

1950-ben Locsodról beköltözött Pécelre és folytatta a Főiskolát, ahol [Burghardt Rezső](#), [Pap Gyula](#), [Berény Róbert](#) és [Pór Bertalan](#) voltak a mesterei, 1955-ben végzett.

Másodszor 1993-ban kötött házasságot Sáfrány Magdolnával, aki maga is festőművész-rajztanár s elhivatottan gondolja férje festőművészi-népművészeti hagyatékát.

1957-1965 között a [péceli](#) Szemere Pál Művelődési Ház igazgatója volt. 1965-1980 között a Népművelési Intézetben dolgozott, a Vizuális Művészeti Osztály munkatársaként bejárta az országot, segítette a képzőművészeti szakkörök vezetőinek munkáját, zsűrizett, részt vett a nyári művésztelepek, alkotótáborok szervezésében, munkájában, két évtizeden át volt a [Tokaji Művésztelep](#) egyik vezetője.

Festőművészként egész életében folyamatosan alkotott péceli műtermében. Természetelvű festőnek vallotta magát, rengeteg tájképet festett, szülőföldjének népi hagyományai, lakóhelyének, Pécelnek tájai és [Tokaj](#) vidékének tájelményei ihlették.

Kiállításai:

1964 [Isaszeg](#),

1966, 1995-1996, 1998 [Budapest](#),

1970 [Tokaj](#),

1972 [Nyíregyháza](#) ([Csohány Kálmánnal](#) és [Erdélyi Tiborral](#) együtt),

1977 [Debrecen](#),

1986 [Miskolc](#),

1987 [Szolnok](#),

1988 [Jászberény](#),

1995, 1999, 2006 [Pécel](#).

Festészetét részletesen mutatja be *Karsai Zsigmond festőművész a Népművészet Mestere* című kiadvány (MTA Zenetudományi Intézet, Budapest, 2010, szerkesztette Felföldi László-Bánszky Pál).

1943-ban Budapesten a Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete (SZEFE) kollégiumában az ottani táncsoport tagjaként figyelt föl rá Molnár István, s különös eredeti táncairól filmfelvételt, dalairól fonográf-felvételt készített – ezzel kezdődött el Lőrincréve és Karsai Zsigmond néptánc és népdalkincsének felfedezése, rögzítése. Rendkívüli memóriájára és megőrző hajlamára felfigyeltek a magyar folklórtudomány jelesei: Kiss Lajos, Lugossy Emma, Martin György, Borbély Jolán, Vargyas Lajos s megkezdték szinte kimeríthetetlen tánc- és dallamanyagának lejegyzését, film- és hangfelvételek készítését. A Magyar Népzene Tára Lakodalmas kötetének munkálatai során Kodály Zoltán is megismerte Karsait és szorgalmazta az akkor még ismeretlen Maros-Küküllő vidék anyagának rögzítését és a gyűjteménybe való

beillesztését. Karsai Zsigmond népművészetének összegező tudományos feldolgozását Sebő Ferencnek köszönhetjük.

Kitüntetései:

- [A Népművészet Mestere díj](#) (1961)
- [Életfa-díj](#) (1992)
- a Pest megyei Önkormányzat Kulturális díja (1993)
- a Magyar Művészetért Alapítvány díja (1995)
- [Pécel](#) díszpolgára (1994)
- a Magyar Kultúra Lovagja (2002)

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

Karsai Zsigmond egész életműve kettős kötődésű. Erdély, Lőrincréve népművészetének őrzésével, átadásával az egész magyar folklórtudományt gazdagította, a hetvenes évektől dalaival, táncaival jelentős szerepet játszott az ifjúság folklór iránti érdeklődésének fölkeltésében, a táncház mozgalom elindításában, éltetésében.

Másik „szülőfalujához”, Pécelhez, egy élet munkája kapcsolta. Festészetének egyik jelentős vonulata a szívéhez nőtt péceli táj sokszoros, jelképi erejű ábrázolása, lőrincrévi életképein is sokszor átsütnek a péceli motívumok, szimbólumrendszerében a Maros mente és a Rákos partja szinte eggyé válnak.

Péceli polgárként sok évtizeden át kristályosulási pontja volt a kulturált közösségi élet kialakulásának, különösen fontos szerepe volt a Ráday-klub, majd a Péceli Olvasókör (halála után: Karsai Zsigmond Baráti Társaság létrehozásában és éltetésében. Az ő kezdeményezésére indult el Pécelen 1980-tól a „lőrincrévi bálók” máig folyamatos vonulata, melyeken népművész barátai közreműködésével a magyar és erdélyi népművészet együttes megélése generációk meghatározó közösségi élményévé vált.

Karsai Zsigmond a magyar folklórtudomány kiemelkedően jelentős alakja, legújabb kori táncos és énekes népi kultúránk megújításában, értékeinek megőrzésében, továbbadásában játszott szerepe túlmutat a péceli kereteken. Életművének a Pest Megyei és Magyar Értéktárba való besorolása fontos hozzájárulás az általa alkotott értékek továbbadásához és megőrzéséhez.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

A népművészeti adatközlésén alapuló legfontosabb tudományos munkák:

Karsai Zsigmond-Martin György: *Lőrincréve táncélete és táncai*, MTA Zenetudományi Intézet, Budapest, 1989,

Kiss Lajos: *Lőrincréve népzeneje. Karsai Zsigmond dalai*, Zeneműkiadó, Budapest, 1982,

Felföldi László-Gombos András: *A népművészet táncos mesterei*, Európai Folklór Központ, Hagyományok Háza, MTA Zenetudományi Intézete, Budapest, 2001,

Sebő Ferenc: *Lőrincréve muzsikája Karsai Zsigmond és Székely Zsigmond emlékezetében*, Hagyományok Háza, Budapest, 2012.

Cikkeiben, tanulmányaiban ő maga is hozzájárult Lőrincréve és a Küküllő-mente folklórjának rögzítéséhez:

A lőrincrévi bál. Népünk Hagyányaiból, Budapest, 1956,

Táncalkalmak és táncos szokások Lőrincrévén, Táncstudományi Tanulmányok, Budapest, 1958,

Táncalkalmak és táncos szokások Lőrincrévén. In: Portrék. A Népművészet Mesterei Pest megyében, Budapest, 1967,

Megemlékezés Molnár Istvánról. In: Molnár István Képeskönyve, Budapest, 1978.

Részletes önéletrajzát az MTA Zenetudományi Intézet adja ki a közeljövőben.

Dokumentumok az MTA Zenetudományi Intézet Néptánc Archívumában:

Kézirattár: AKT 399., 1181.

Filmtár:

Ft. 15. Lőrincréve (Alsó-Fehér m.) A felvétel helye: Érd – Népfőiskola. Gyűjtő: Molnár István. Gyűjtés ideje: 1943. Hangzóanyag: Mgt. 4528.

Ft. 15. 1–4. Pontozó. Táncolta: Karsai Zsigmond. Táncírástár: Tit. 1036–1039.

Ft. 224. Lőrincréve (Alsó-Fehér m.) A felvétel helye: Pécel (Pest m.) Gyűjtők: Bodnár Sándor, Kiss Márta,

Martin György, Vásárhelyi László. Gyűjtés ideje: 1954. III.

Ft. 224. 1–14. Pontozó. Táncolta: Karsai Zsigmond. Táncírástár: Tit. 61, 1043–1057. Párhuzamos filmfelvétel a Martin György hagyatékban: M 6.1–25.

Táncírástár: Tit. 1065, 1079, M 7–12, Tit. 1066–1076.

Ft. 224. 15–17. Öreges csárdás–Friss csárdás–Ha[egana. Táncolták: Karsai Zsigmond és Korobán Erzsébet budapesti táncos. Motívumtár: 15. sz. tánc: 9681, 9683, 9685, 9687, 9689, 9691, 9693, 9695, 9771, 9773, 9775, 9785.

Ft. 525. Lőrincréve (Alsó-Fehér m.) A felvétel helye: Pécel (Pest m.) Gyűjtők: Falvay Károly, Martin György. Gyűjtés ideje: 1963. VII.

Ft. 525. 1–2. Öreges csárdás és friss. Táncolták: Karsai Zsigmond és Bárdi Magdolna (sz. 1947), ill. Karsai Zsigmond és Bárdi Mihályné Székely Emma (sz. 1927). Táncírástár: 1093–1094.

Ft. 525. 3. Pontozó. Táncolta: Karsai Zsigmond. Táncírástár: Tit. 1028. Motívumtár: 9593–95, 9620–22, 9757–59, 10 171–174, 10 338–343,

10 416, 10 448, 10 483–485, 10 573–574, 10 620–622, 10 712, 10 759–761, 10 828, 10 878, 10 946–947, 10 986, 11 044–045, 11 063.

Ft. 625. Lőrincréve (Alsó-Fehér m.) A felvétel helye: Budapest – Margitszigeti szabadtéri színpad. Gyűjtők: Borbély Jolán, Éri Péter, Lányi Ágoston, Martin György, Sztanó Pál. Hangzóanyag: Mgt. „R” 2814–15, AP 6703a–g

Ft. 625. 1., 5., 8., 12. Táncolta: Karsai Zsigmond. Táncírástár: Tit. 1029–1032, 1063.

Motívumtár: 1. sz. tánc: 10 010–13, 10 064–65,

10 080–83, 10 119–22, 10 175–76, 10 236–38, 10 287–90, 10 344–47, 10 368, 10 417, 10 597–98, 10 713–14, 10 762, 10 790,

10 829–30, 10 866, 10 930–31, 10 987–92, 11 034, 11 046–47, 11 064; 5. sz. tánc:

9379–84, 9416–18, 9449–56, 9504–06, 9528–29, 9540, 9562, 9843–54, 9901–08, 10 177–78, 10 486–88, 10 518, 10 575, 10 599–600, 10 715, 10 763, 10 909, 10 993–95; 8.

sz. tánc: 9541, 9596–9601, 9623–25, 9629, 9709–16, 9909–16, 10 014–15, 10 084–85, 10 180–82, 10 440–41, 10 638–639, 10 655, 10 716, 10 764–65, 10 794, 10 831–32. 10

867, 10 893–95, 10 947, 10 996, 11 048–49, 11 065; 12. sz. tánc: 9335–40, 9457–60, 9530, 9552–54, 9568, 9572–76, 10 183–84, 10 314–19, 10 335, 10 489–91, 10 519, 10

576–77, 10 623, 10 717–20, 10 795, 11 075–76.

Ft. 625. 13. Pontozó. Táncolták: Karsai Zsigmond és Fülöp Ferenc (sz. 1903)

Táncírástár: Tit. 1064. Motívumtár: 9348, 9461–65, 9531, 10 016–23, 10 086–88, 10 185–86, 10 348–51, 10 354–55, 10 418–20, 10 578, 10 721–22, 10 766, 10 833–34, 10

999, 11 050–51, 11 066, 11 074.

Ft. 625. 15. Pontozó. Táncolta: Karsai Zsigmond. Táncírástár: Tit. 1032. Motívumtár: 9341–47, 9385–87, 9466–73, 9507–09, 9532–33, 10 187, 10 492–94, 10 520, 10 531–33, 10 579–83, 10 640, 10 723–25, 11 000.

Ft. 848. Lőrincrève (Alsó-Fehér m.) A felvétel helye: Lőrincrève – lakodalomban. Gyűjtők: Karsai Zsigmond, Martin György. Gyűjtés ideje: 1974. VI. 8–9. Hangzóanyag: Mgt. 3169–70 (jk. 261.), AP 9033–9102, 9126–30. Fotó: Martin György hagyatékában.

Ft. 848. 17. Pontozó. Táncolta: Karsai Zsigmond. Táncírástár: Tit. 1059. Motívumtár: 10624, 10 726–27, 10 767, 10 835, 11 052–53, 11 067.

Ft. 861. Lőrincrève (Alsó-Fehér m.) A felvétel helye: Budapest – Fővárosi Művelődési Ház Táncháza; Pécel (Pest m.) Készítette: Magyar Televízió. Szerkesztő: Soós Anna, gyártásvezető: Ivanov Péter. 1974. tavaszán.

Ft. 861. 1, 2, 5, 8, 10–11. Pontozó. Táncolta: Karsai Zsigmond. Táncírástár: Tit. 1060, 1061, 1062, 1040, 1042. Motívumtár: 1. sz. tánc: 9474–81, 9510–12, 9534–36, 9563–64, 9602–04, 9626–28, 10 024–27, 10 066, 10 070, 10 089, 10 188–89, 10 421–422, 10 495–497, 10 521, 10 534–35,

10 584–85, 10 601–602, 10 625–26, 10 728–33, 10 768, 10 836, 10 879, 10 880, 11 001–003, 11 054–55, 11 068, 2. sz. tánc: 9482–85, 9537, 9542, 9717–24, 9855–63, 9873, 9917–21, 10 028–31, 10 045, 10 090, 10 240–42, 10 291–94, 10 442, 10 536–37, 10 588, 10 656, 10 734–36, 10 778, 10 791, 10 896–98, 10 910, 10 932–33, 11 004–05, 11 035; 5. sz. tánc: 9349–52, 9388–90, 9405, 9605–07, 10 190, 10 320–325, 10 336, 10 431, 10 498–500, 10 522, 10 641–42, 10 737, 10 757, 11 006–08, 11 071–72, 11 077–78; 8. sz. tánc: 9392, 9394, 9396, 9398, 9400, 9402, 9404, 9726, 9728, 9730, 9732–33, 9736–37, 9739, 9741, 9743, 9745, 9748, 9777, 9779, 9781, 9787, 10 192, 10 445, 10 643, 10 646–67, 10 657, 10 741, 10 743, 10 837,

10 839, 10 841, 11 009, 11 011, 11 01; 310. sz. tánc: 9391, 9393, 9395, 9397, 9399, 9401, 9403, 9725, 9727, 9729, 9731, 9734–35, 9738, 9740, 9742, 9744, 9746, 9747, 9778, 9780, 9782, 9788, 10 191, 10 444, 10 644–45, 10 648, 10 738–40, 10 742, 10 769, 10 838, 10 840, 10 842, 11 014;

11. sz. tánc: 9419–20, 9486–93, 9538–39, 10 032–35, 10 091, 10 193, 10 243–45, 10 295–98, 10 352–53, 10 369, 10 423–24, 10 501–03, 10 523,

10 746–47, 10 770–71, 10 792, 10 843–44, 10 934–35. 11 010–12, 11 015–17, 11 036, 11 056–57, 11 069.

Ft. 861. 3–4, 6–7, 9. Csárdás. Táncolták: Karsai Zsigmond és Karsai Zsigmondné Rózsa Mária (sz. 1920).

Ft. 996. Lőrincrève (Alsó-Fehér m.) A felvétel helye: Kalocsa – VI. Duna menti Folklórfesztivál. Gyűjtők: Borbély Jolán, Manno Andrea, Martin György, Pálffy Gyula, Szabó Jenő, Sztanó Pál. Gyűjtés ideje: 1978. VII. 26. Hangzóanyag: Mgt. 3784–91, AP 11 816–822. Táncfotótár: Tf. 38 684–690.

Ft. 996. 57. Pontozó. Táncolta: Karsai Zsigmond. Táncírástár: Tit. 1033. Motívumtár: 10 649, 10 772, 10 798, 10 899–900, 11 018, 11 073.

Ft. 996. 59. Pontozó. Táncolták: Karsai Zsigmond és Fülöp Ferenc (sz. 1903).

Táncírástár: Tit. 1034. Motívumtár: 9749–56, 9925, 10 034–41, 10 194, 10 446–47, 10 627–29, 10 650–51, 10 658, 10 747–49, 10 773, 10 845–47, 10 907–08, 11 019.

Ft. 996. 60a–c. Öreges csárdás. Táncolták: Karsai Zsigmond és Karsai Zsigmondné.

Ft. 996. 102. Pontozó. Táncolta: Karsai Zsigmond. Táncírástár: Tit. 1035. Motívumtár: 9565–66, 9864–71, 9922–24, 10 067–69, 10 195–96, 10 425–28, 10 750–55, 10 848–49. Táncfotótár: Tf. 38 666–82.

Ft. 1103. Lőrincrève (Alsó-Fehér m.) A felvétel helye: Budapest-Rákoskeresztúr.

Gyűjtők: Martin György, Németh István, Pálffy Gyula. Gyűjtés ideje: 1981. VIII. 17. Hangzóanyag: Mgt. 4272–73. Táncfotótár: Tf. 42 014–15.

Ft. 1103. 12. Pontozó. Táncolta: Karsai Zsigmond. Táncírástár: Tit. 1080. Motívumtár: 10 042–43, 10 092–94, 10 123–24, 10 197–98, 10 246–48, 10 299–302, 10 429–30, 10 504–06, 10 538–39, 10 589–90, 10 603–04, 10 630, 10 752–56, 10 774, 10 793, 10 796–97, 10 850–51, 10 936–37, 11 020–24, 11 037, 11 058–59.

Irodalom: Kiss Lajos: Lőrincrève népzeneje, Karsai Zsigmond dalai. Budapest, 1982; Karsai Zsigmond–Martin György Lőrincrève táncélete és táncai. Budapest, 1989; Martin György: Karsai Zsigmond és a pontozó Magyarországon. Táncművészeti Dokumentumok 1982. 211–220.; Kürti László: Hungarian Dance Structure: A Linguistic Approach. Journal for Anthropological Study of Human Movement I. 1980. 1. 45–62. New York.

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:-----

III. MELLÉKLETEK

- Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja:

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek:

Javaslat

Az 1920-ban született Karsai Zsigmondot Erdélyből sodorta át a háború Magyarországra és itt lett belőle festőművész. Már főiskolai tanulmányai alatt kitért hazulról hozott ének és táncstudásával. A Népművészet mestere díj büszke tulajdonosaként arról is elhíresült, hogy dél-erdélyi szülőfalujának, Lőrincrévének összes énekeit, táncait híven megőrizte, ápolta és továbbadta. Péceli Házában egymásnak adták az ajtót a népzene kutatók Molnár Istvánó Vargyas Lajoson, Martin Györgyön át Kiss Lajosig. Fáradhatatlanul mondta tollba, magnóra a tudományát, és tanította a mindenkori ifjúságot. A hagyományörző népművészet találkozó elmaradhatatlan résztvevője volt énekével táncával.

A Zeneműkiadó Vállalat 25 év gyűjtőmunkájának eredményeiből válogatva adta közre Karsai falumonográfiával felérő dal- és tánckincsét, mely különösen nagyon fontos volt a magyarországi érdeklődés számára, hiszen a Maros menti nagy hagyományú zenekultúráról (mely nálunk jórészt ismeretlen, fölfedezetlen volt), ő adott hírt először hiteles formában.

Karsai Zsigmond sokfelé jártában bő marokkal szórta kincseit. Táncra olyan híressé vált, hogy az ötvenes években a nagytekintélyű koreográfus, Mojszejev is meglátogatta és pontozójából koreográfiát készített világhírű együttese számára. Kanadában egy néptánc fesztivál Karsai táncáról kapta a PONTOZÓ nevet. Az igazi hírnevet azonban a táncművelés mozgalom hozta el számára, amelynek részeseként, propagandistájaként nagyon sokat tett azért, hogy a magyarországi fiatalság megismerje és elsajátítsa elődeinek hazai kultúráját.

Legalább ilyen fontos része volt életművének festészete, amely témáiban, szemléletében szülőföldjének hagyományait, természetközeli életszemléletét közvetítette a megváltozott környezetében is. Nagy értéke munkásságának, hogy nem csatlakozott mulandó napi irányzatokhoz, hanem mindvégig a saját belső késztetéseit követte, s így vált eredetivé.

Szellemi hagyatéka javarészt szakemberek által rögzítve, publikálva van már. Szerencsére festményeinek gyűjteménye is egyben van még, és reprezentálja e különlegesen sokoldalú és teljes világszemléletű alkotó üzenetét. Eljött az ideje, hogy ezt az állapotot megtartsuk, nem engedve meg, hogy ez a hagyományokhoz kapcsolódó, de egyúttal új utakat is kereső példamutató életmű egysége megbomoljék, szétszóródjék.

Ezért javaslom, hogy Karsai Zsigmond (a népművészet mestere, festőművész) Pécelhez kapcsolódó életművét a péceli Települési Értéktár Bizottság javaslata alapján a Pest Megyei Értéktárba besorolják.

Budapest, 2018. 04.05.

Sebő Ferenc
egyetemi magántanár, a Nemzet Művésze, Kossuth-díjas előadóművész,
1011 Budapest, Jégverem u. 6.
e-mail: seboferi@t-online.hu
20/9674-157

3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat